

против расизма, расовой дискриминации, ксенофобии и связанной с ними нетерпимости и трудящиеся-мигранты» призвала государства к срочному осуществлению стандартов, установленных ООН и МОТ, путем укрепления их внутреннего антидискриминационного законодательства или принятия законов, осуждающих дискриминацию, ксенофобию и нетерпимость во всех их формах. Учитывая широкое распространение во многих странах мира дискриминации в отношении неграждан, Комитет по ликвидации расовой дискриминации на своих шестидесяти четвертой и шестидесяти пятой сессиях в 2004 г. рассматривал вопрос о принятии общей рекомендации по дискриминации неграждан. В ней прежде всего подчеркивается обязанность государств-участников соблюдать основные права и свободы неграждан в соответствии с Всеобщей декларацией прав человека, Международным пактом об экономических, социальных и культурных правах и Международным пактом о гражданских и политических правах. В этой связи особенно интересным представляется вывод Комитета о том, что «хотя некоторые из этих прав, такие, как право участвовать в выборах, голосовать и выставлять свою кандидатуру, могут предоставляться только гражданам, права человека в принципе должны быть доступны всем лицам. Государства-участники обязаны гарантировать равенство между гражданами и негражданами в осуществлении этих прав в той мере, в какой они признаны в соответствии с международным правом».

Ірха Ю.Б.

**науковий консультант судді Конституційного Суду України
здобувач Інституту законодавства Верховної Ради України**

КОНЦЕПЦІЯ ВІЛЬНИХ ВИБОРІВ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Проведення виборів, які гарантували б вільне вираження думки народу є беззаперечним обов'язком демократичної держави, який має виконуватись незалежно від політичної кон'юнктури.

На переконання маркіза де Кондорсе процвітання народу, безпека держави, збереження основних засад вільного суспільства, заснованого на рівності, залежать від доброго народного вибору. При цьому методика обрання повинна досягати двох цілей: перша — зробити так, щоб на загальне бажання виборців узгоджувалося з їхніми поглядами; друга — щоб результати обрання відповідали волевиявленню більшості виборців. Ці твердження французького мислителя, висловлені ще у XVIII ст., можна вважати основоположними вимогами до демократичних виборів, референдумів та плебісцитів.

Під час голосування кожний виборець покликаний зробити відповідальний вибір стосовно подальшого політичного життя своєї країни чи регіону. У зв'язку з цим виборча система має бути сформована таким чином, щоб

забезпечити свободу формування поглядів та їх свідоме вільне вираження на виборчій ділянці.

Хоча право на визначення доцільного виду виборчої системи належить до виключних суверенних прав держави, проте ця система має бути побудована у спосіб, який унеможливить обмеження виборчих прав громадян до міри, яка звужує саму їх сутність та позбавляє їх дієвості. Органи державної влади мають обов'язково враховувати, що обмеження виборчих прав, які за своєю природою не є абсолютними, допускається, але це має відбуватися пропорційно, розумно та відповідати законній меті.

Вільні вибори є однією із фундаментальних основ народного суверенітету та державного будівництва. Їх важливість підтверджена як положеннями Конституції Пилипа Орлика (1710 р.), Конституції Речі Посполитої (1791 р.), Конституції Франції (1791 р.), так і основними законами сучасних держав.

Необхідність проведення вільних виборів, поряд із загальними, рівними, визнано нормами Загальної декларації прав людини, Пакту про громадянські та політичні права, Протоколу № 1 до Європейської конвенції з основоположних прав і свобод людини, Документі Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру НБСЕ, Декларації про критерії вільних і чесних виборів, а також практикою Європейського суду з прав людини, Європейської комісії за демократію через право (Венеціанської комісії), Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ тощо.

Відповідність законодавства кожної держави існуючим міжнародним вимогам та їх дотримання в процесі проведення виборів є однією з головних умов для легітимації обраних осіб як власним народом, так і міжнародною спільнотою, що є запорукою політичної стабільності, громадського порядку та, як наслідок, економічного добробуту населення.

Вважаємо, що вироблені світовим співтовариством міжнародні стандарти виборів, тобто загальноприйняті вимоги, закріплені міжнародними угодами або встановлені міжнародними організаціями, що визначають принципи та оптимальні форми провадження виборчих процедур з метою якнайповнішої реалізації виборчих прав громадян, є важливим надбанням людства, оскільки їх дотримання є критерієм демократичного розвитку соціуму.

Вільні вибори вважаються основним стрижнем демократії як державного і суспільного устрою, цивілізаційного вибору в цілому. На думку Венеціанської комісії сутність виборів більш залежить від того чи є вони вільними ніж від того чи є вони загальними і рівними.

Інститут вільних виборів є складним комплексним явищем, яке складають декілька взаємопов'язаних та нерозривних елементів, а саме:

- свобода формування виборцями свого волевиявлення щодо кандидатів на виборні посади, їх списків чи політичних партій;
- можливості вільного волевиявлення виборців в процесі голосування;
- наявність дієвих механізмів попередження, виявлення та реагування на порушення виборчого законодавства протягом періоду виборчої кампанії і, особливо, в день голосування;

— достовірне встановлення результатів виборів.

Незважаючи на те, що дотримання таємниці голосування виділяють як самостійний принцип виборчого права, проте на наше переконання він є складовою інституту вільних виборів, оскільки запобігає контролю за кінцевим волевиявленням виборців, а також унеможливорює зазнання ними протиправного впливу чи інших негативних наслідків через розголошення зробленого вибору.

Неприпустимо, щоб волевиявлення громадян формувалися та здійснювався на підставі неправомірних форм впливу таких як адміністративний тиск, насильство, погрози, а також через поширення недостовірних агітаційних та інформаційних передвиборних матеріалів.

З метою проведення вільних виборів органи державної влади зобов'язані забезпечити політичний плюралізм, вільний доступ до засобів масової інформації, чіткість та прозорість виборчих процедур, паритетність представництва політичних сил у виборчих комісіях та безсторонність до кандидатів.

Проведення вільних виборів є однією із гарантій того, що владними повноваженнями будуть наділені особи, які знаходять широку підтримку в народі. На наше переконання, народні обранці, отримуючи від виборців кредит довіри до своєї діяльності, мають використовувати його для проведення в суспільстві різних реформ, в тому числі й непопулярних.

Недотримання нормативних вимог, визначених міжнародним та національним законодавством, щодо забезпечення вільних виборів призводить до того, що кінцеві результати виборів можуть не визнаватись значною частиною суспільства, а це може призвести до масових акцій протесту. Події в Грузії та Киргизстані в цьому є наглядним підтвердженням.

Вважаємо, що саме порушення основоположних засад проведення вільних виборів під час обрання Президента України у 2004 році започаткувало стійку тенденцію до того, що в нашій державі підсумки виборчих перегонів, встановлені виборчими комісіями, в кінцевому результаті, мають бути підтверджені судами загальної юрисдикції, а це, на наш погляд, є недопустимо, оскільки втягує органи судової влади у політичну боротьбу, що протирічить їх правовій природі.

Як член Ради Європи Україна є постійним об'єктом моніторингу її інституцій на предмет дотримання демократичного напрямку свого розвитку. Починаючи з 1995 року нашої державі неодноразово вказували на проблемність виборчого законодавства та на необхідність його вдосконалення відповідно до європейських доробок, проте не завжди висловлені концептуальні зауваження та пропозиції враховувались.

Парламентська Асамблея Ради Європи у Резолюції «Функціонування демократичних інституцій в Україні» від 4 жовтня 2010 року рекомендувала нашої державі, з огляду на необхідність дотримання демократичної природи виборів, вжити додаткових заходів для сприяння збільшенню довіри учасників виборів та виборців до виборчого процесу.

Вважаємо, що забезпечення довіри громадян до процесу організації виборів та встановлення їх результатів можливе за наступних умов, а саме:

- імплементації у законодавство України міжнародних виборчих стандартів, в тому числі і щодо вільних виборів;
- виконання усіма суб'єктами виборчого процесу вимог законності;
- професійної підготовки членів дільничних та територіальних виборчих комісій, офіційних спостерігачів;
- підвищення правової культури та правової свідомості громадян.

Висновок: необхідність проведення вільних виборів у відповідності до міжнародних виборчих стандартів є аксіомою сучасного державного будівництва, а тому зневажання державами взятими на себе зобов'язаннями в цій сфері неодмінно призведе до уповільнення їх демократичного розвитку, обмеження прав і свобод людей та зменшення авторитету на міжнародній арені.

Лінник Н.В.

*здобувач кафедри міжнародного права Київського університету права
Національної академії наук України*

JUS COGENS ТА ПРАВА ДИТИНИ

Економічні права дитини — це можливості дитини користуватися економічними благами та захищати їх у передбаченому нормами права порядку, що забезпечуються державами відповідно до їх міжнародно-правових зобов'язань. Економічні права дитини знаходять свій вираз у багатьох міжнародно-правових актах, тому важливо дослідити їх природу як системи норм імперативного характеру.

Нечувана швидкість, із якою Конвенція про права дитини була ратифікована практично всіма державами світу, спонукає до того, щоб дослідити, чи стала Конвенція в цілому або частково частиною міжнародного звичаєвого права — можливо, хоча б сучасного міжнародного звичаєвого права, а також — чи набула будь-яка норма міжнародного звичаєвого права статусу *jus cogens*. Незважаючи на те, що Уільям Фрідмен розглядає звичаєве право як «недоречний провідник» права «міжнародного благоденства», він не доходить висновку, що це неможливо, а вважає лише, що недалекоглядно покладатися лише виключно на нього.

Щоб Міжнародний Суд ООН міг застосувати проголошену норму міжнародного права, він повинен упевнитися у тому, що ця проголошена норма є наслідком хоча б одного з трьох процесів міжнародної нормотворчості: укладання договору, утворення та утвердження норми звичаєвого права, або дотримання загальних принципів міжнародного права, що визнані цивілізованими націями. Прецедент виникає, коли «державам потрібна практика прийняття — з огляду на конкретну ситуацію або кожного разу, коли така